

לְחֻשְׁבוֹנָה וְכִשְׁלוֹנָה שֶׁל שִׁמְהָ

מאת ש. קושטאי

צורת החיים היהודיים באמריקה שונה בהרבה מזו המקובלת, או נכון יותר, שהייתה מקובלת בארצות אירופה המזרחית. וזה טבעי ומובן. גם צורת החיים האמריקאים הכלליים שונה ואחרת מזו שבארצות אחרות. נהרא נהרא ופשטיה. מה שאינו מובן ומתמיה במקצת הוא שאחרי כמה וכמה שנים של עיצוב שהושקעו בהם הרבה עמל ומרץ וגם שאר רוח, עדיין לא התגבשה כל צרכה והכחות מרובה בה על הבהירות ולמסתכל בה מקרוב היא נראית תמיד כמטושטשה וכל אחד יכול לראות בה מהרהורי לבו: ברצותך והרי היהדות האמריקאית עשויה כולה על טהרת הקדושה העליונה והיא שופעת חסד ורחמים וצדקה לכל הנברא בצלם אלהים וביחוד לזה שזכה להוולד יהודי ולהמצא באחת מארצות הסבל והמצוקה; וברצותך והריהי כולֵּה, על צעירה וזקניה. אדיריה וראבייה שקועה במ"ט שערי הטמיעה והריקנות הרוחנית, היהודית, בולטת מכל חרבי הוויתה. הכל תלוי במסתכל ובעמדה שהוא תופס לגבה ומפינת גישתו אליה.

א.

ראשית הופעתה של היהדות האמריקאית על במת החיים הציבוריים והרוחניים בתור קיבוץ מאוחד ומלוכד בעל משקלֵּה היתה טבועה בחותם תכניתה של היהדות „המתוקנה“ בגרמנית: תיקונים בדת, שבאו לידי ביטויים המלא וגם היחידים בשיפור תשמישי הפולחן והטקסים הדתיים עד כדי חניקת נשמת הרפילה; קליטת הרוח האמריקאי לכל מאת אחוזיו והבלטתו הצעקנית כלפי חוץ, לעבר הנכרים, וכל בליעת משהו, פחות מכזית, מריח האדמה ומטעם הארץ גררה אחריה פליטתו המהירה ללא שהיית שיעור הזמן הדרוש להתעכלות והתמזגות בדם; השתייכות והתקשרות אל היהדות העולמית על ידי מתן צדקה; והירות מיוחדת בנוגע לדברים המשתמעים כנטיה כלפי התבדלות לאומית והשתדלות גלויה להראות כסיעה דתית, בחינת אמריקאים בני דת משה. בכל מעשה ופעולה, בין כלפי פנים, הללו שהיו מכוונים בעיקרם לעצם

סידור חייה הפנימיים של היהדות האמריקאית, ובין כלפי חוץ, אלה ששמשו מעין תגובה על תופעות ידועות, ברוב המקרים של אופי קטסטרופלי, בחיי היהודים בשאר ארצות הפיזור — בכל מעשה ופעולה היו ניכרים סימניה המובהקים של התכנית הנוכחית בצירוף נופך ארצי, אמריקאי, שגם הוא יותר משהיה בו משום סיגול לצורת חיים חדשים ורחושת ההתערות וההשתרשות בקרקע המולדת החדשה, היה בו משום גלוי כשרון מזהיר לחקות, לצלם, להעתיק.

באפיקי מחשבה ומגמה כאלה היה שוטף בשובה ונחת פלג המנהיגות היהודית באמריקה. הדרך היתה סלולה וכל סטיה הימנה היתה נראית כפגיעה בעיקרים מקודשים ונתקלה בבוז ולעג, או, מה שגרוע מזה, בשתיקת אלם מבטלת ו"ממירנה".

עם חדירת קילוחי מהגרים יהודיים חדשים מארצות מזרח אירופה והתרכזות גושים כבירים בערים הגדולות התחילה מתרקמת על רקע הציבוריות היהודית מלחמה חשאית, שעדיין היא הולכת ונמשכת בצורה זו או אחרת, בין שני כחות מתנגדים: בין "המערביים", היאהודים, שראו את עצמם, בזכות כניסתם הקדומה ומוצא תרבותם המערבית הגבוהה כביכול, כעיקריים לכל דבר ולפיכך גם כן כשמנה וסלתה של היהדות האמריקאית המתארגנת, ובין ה"מזרחיים", יהודי רוסיה ופולין ועוד, שעם כל בערותם וגסות רוחם וחוסר ישעם, כפי שסומן אפיין של "הבריות העלזות הללו על ידי הראשונים, לא רק שלא הרגישו עצמם גרועים ונמוכים מן המערביים בבחינה יהודית-אנושית, אלא שעוד "העיוז" להתייחס בינם לבין עצמם מתוך ביטול אל התנפחותם והתרברבותם הגבוהה של ה"דייטשען" וציפו בחובי לבם לשעה הרצויה, שעת התגלותם עם כל עוצם רוחם, כשרונותיהם ותכונות נפשם האמתית. עוד נראה להם — זהו הפתגם שהיה רווח אז ושגור בפי כל מהגר מזרחי חדש.

המלחמה, כאמור, היתה חשאית, חבויה בסתרי הלב, מתאזרת עוז ומתכוננת לקראת התפרצות גלויה, ובינתיים הוסיפו המערביים לשאוף להשתלטות מוחלטת על המזרחיים בהשתמשם לשם כך באמצעיהם המנוסים והמקובלים: נדיבות לב, הדרכה והגנה. המזרחיים, בהרגישם עדיין ברפיון כחותיהם, הרכינו את ראשם ונתנו לאלה לשמש להם מנהיגים ודברים ולייצגם כלפי פנים וכלפי חוץ. ברם, תיכף להתבססות מצבם החמרי והרגשת קרקע מוצק תחת רגליהם, התחילו מגלים סימני מרד כלפי מיטיביהם ועשו כמה נסיונות, ואחדים גם מוצלחים, ביחוד בנוגע לסידור חיי הרוח, להשרת חרר מאפיטרופסותם. ההתקוממות היתה בת שתי פנים: רוחנית וחילונית, "מדינית". הרבה מן המזרחיים, ביחוד אלה שהצליחו לעלות בסולם החברתי להגיע לידי דרגה רמה בבחינה החמרית, הושפעו אִמנם בהרבה מדעותיהם, וביחוד מדרכיהם ומנימוסיהם של המערביים, אלא שחשו מעין השפלת ערך והנמכת קומה להיות מונהגים על ידי אחרים, שמתענם הרוחני והחמרי אינו גדול ביותר משלהם. ההתנגדות מצד

אלה לא הירגה איפוא מכוונה כלפי השיטה והסדר הקיים אלא רק כלפי ריכוז השלטון והדברות בידי אלה, שהתחילו מהווים בינתיים מיעוט פוחת והולך ביחס לגידול מספרם המתמיד של המזרחיים. המערביים, שהכירו ב„שואה“ המתקרבת וחששו להצטמצמות היקף השפעתם, התחכמו והעניקו את „המורדים“ בשויון זכויות גמור: אדרבה, שערי היכל קדשנו פתוחים וכל הרוצה להכנס ולעבוד בעד ה- wohl cause יבוא ויעבוד. מאז טושטשו במידה ידועה התחומים בין מזרחי ומערבי וכל מי שזכה ב„מאה“ נעשה לבעל „דעה“...

קשה וחמורה מן הראשונה, החילונית, היתה ההרזנגדות הרוחנית מצד אלה, שנפשם לא נתערטלה עדיין מערכי היהדות הנושנים ונכספה וגם כלתה להמשיך בטוית החוט המסורתי, אפילו אם בשינוי צורה קצת. הללו לא שאפו לשלטון ולמנהיגות, אלא שלא מצאו קורת-רוח יתרה במתן צדקה ופדיון שבויים בלבד... הם חפצו לא רק במעשים וקיום מצוות, שיש בהם כדי לעודד ולקיים אחרים, אלא גם בלחלוחית שבמצוה ובמאור שבמעשה, שעל ידם גם נשמת העושה מתעודדת ומוארת באור עליון. באחת — הם חזרו אחרי תוכן נפשי, גרעין יהודי, בסדר חייהם החדש.

המערביים, שהודות להתרחבות חוגם על ידי הצטרפותם אליו של כמה משועי ישראל החדשים, התחילו רואים את עצמם כמנהיגיהם ופטרוניהם המושבעים התמרמרו וירגנו בהיכליהם: כל עיקר עבודתנו אינו בא אליה לשמש אותם. את „הירוקים“ הללו, לחנכם ולהאיר עליהם מנוגה התרבות המערבית — והללו, לא די שאינם מכירים לנו תודה, אלא שעוד מוסיפים להחזיק בהבליהם ורוצים לטערץ אותם בארץ מכורתנו החדשה. אולם, אחרי שנוכחו ושוכנעו על ידי כמה וכמה „מעשים להכעיס“ כי סרבנותם של אלה היא קשה כחלמיש, אינה נתונה לוויתורים ובאמצעי כפיה לא יוכלו לה, הלכו וזיכו את „המורדים הרוחניים“ בשלטון בית מלא: לכו והתנהגו כאוות נפשם. אין אנו באים לכפות עליכם עול של דעות וגימוסים חדשים. אדרבה, מוכנים אנו לעמוד לימינכם ולסייע לכם בכל מה דאפשר מבלי להתערב בענייניכם הפנימיים. רצונכם בישיבות — נמצא לכם את הסכומים הדרושים. אי אפשר לכם בלי תלמודי-תורה ובתי ספר עבריים, — נשתדל למלא גרעונות התקציבים. באחת — בני חורין אתם להצטמצם בתוך עולמכם הרוחני ולחיות כרצונכם. ברם הדברות הכללית, הנציגות הראשית של היהדות האמריקאית, תשאר בידינו, ויען שמצב היהודים בארצות הברית, המדיני והכלכלי, הוא איתן ומבוסס פחות או יותר, שוב אין לנו לדאוג אלא לגורלם של אותם היהודים בארצות הגולה, שזכויותיהם המדיניות מתקפחות ומצבם הכלכלי מתערער מיום ליום.

השיטה ה„יהודית“ הזאת, אם לתפוס לשון מקובלת, לא רק שלא נרתחסלה ולא חלו בה שינויים יסודיים בהתאם לתמורות העתים, גידול האוכלוסיה היהודית באמריקה והתרבות צרכיה הרוחניים, התגברות השנאה לישראל בכל ארצות התפוצה והתגבשות ההכרה בצורך פרטון יסודי לבעיות פנים ובעיות חוץ, אלא

שעוד הצליחה לצאת מתחומי צמיחתה הראשוניים, לחרוג ממסגרותיה ה"יאהו" דיות" המצומצמות ולהתרחב ולהתבצר בהסתכלות עולמית היהודית של כל "אדירי" ישראל שבכאן. סיוע, עזרה, תמיכה — כן, בחפץ לב, אבל רק בתור רטרופה ארעית, פתרון חלקי — תחבושת לפצעים מגולים שותתי דם ופת לחם לנפוחי כפן.

ב.

עם סיום המלחמה העולמית וכריתת ברית-השלום הורסלי התחילה אצל היהדות האמריקאית הכרת חשיבותה וגודל עוזה בנוגע לסידור חיי היהודים בארצות הגולה וגם בארץ ישראל. הלא בהשתדלותה הובטחו זכויות המיעוטים, הודות להתערבותה בגלוי ובסתר נתקבל ואושר המנדט על ארץ ישראל ובנדבות כספה הוקמו במידה ידועה הריסות היהדות המזרחית והונחו אבני היסוד לבנינו של הבית הלאומי. את כל המעשים היפים האלה זקפה על חשבונה, על חשבון מרצה, עשרה, מעשיותה, רוחב מבטה, גודל רוחה וכשרון הדברות שחוננה בו. היהודי האמריקאי הוא מטבעו ענוותן, צנוע, מעלים על מדותיו התרומיות ומשתדל להצטמצם ולהתכווץ דוקא בשעה שאחרים מצביעים על גודל מעשיו. אולי יש בזה משום גנוני יהירות אצילית, עילאית... ברם, כשהוא מדבר באופן סתום ובשם ציבור היהודים באמריקה אזי אינו נזהר מלהפריז ולהפליג בשבח המעשים שנעשו ומתוך הטעמת אותם הטעמים דוקא, שהשתתפותו במימושם גלויה וידועה לכל.

תסביך עילאות זה, שטופח אצל היהדות האמריקאית על ידי מנהיגי המושבעים ושגם מנהיגי הציוניות העולמית עזרו במידת מה בגידולו והתבצרותו, הביא לידי תוצאות שונות, טובות ורעות, שקשה לקבוע בדיוק למי מהן תנתן ההכרעה. מצד אחד עצמה וגברה אצל תחושת האחריות כלפי יהודי שמחוץ לארצות הברית, וכל נחשול של מצוקה שעמד על היהודים הכה גלים בלבה וורזה למעשים ופעולות, שהיה בהם בכדי להמתיק במשהו את מרידות גורלם. אורגנה בכל הארצות רשת של ועדים להמצאת סיוע חמרי, קובצו והוצאו מדי שנה סכומים עצומים, שהגיעו לפעמים לידי גובה הדמיוני, סודרו הפגנות מחאה פומביות נאדרות, שולחו מלאכיות שונות לאנשי שלטון ושררה, הנראים כאוהדים לנו ומרגישים בגודל אסוננו הלאומי ומשתתפים בצערנו, באחת: נוצלו ניצול מובהק כל שלשת דרכי ההתגוננות שלנו הידועים: דורון, תפלה ו"מלחמה". בנוגע לשימוש בשתיים האחרונות, הדעות, אמנם, מפולגות: הללו מפלגים בחיבורן, והללו מבטלים את ערכן, המעשי והמוסרי, בהחלט. ברם, בנוגע לראשון, דורון, סיוע, הכל מודים שאין ערוך לגודל חשיבותו בשביל המעונים ורצוצים. סיוע, אם הוא מסודר כהוגן, ניתן לצרכים חיוניים ואין משוא פנים ופניות אישיות, מפלגתיות, נהוגים בחלוקתו, מלבד התועלת הממשית שהוא מביא לזקוקים לו, עלול הוא גם כן לפחת רוח חדשה ולטשטש בהרבה את

ההרגשה של אולת יד וחוסר ישע ולא לתת לתועלת היאוש את שארית כחותיו הרוחניים של המעונה ה"נצרך".
אולם יש גם צד אחר למטבע.

היהדות האמריקאית, — בתוקף מספחת האיבה לישראל, שפשתה וגברה מיום ליום בארצות אירופה והביאה אליה על מצבם המדיני והכלכלי של היהודים הנחיתים בתוכן, ותודות לשנות הגיאוריה החמרית המועטות, שנתברכו בהן ארצות הברית, — התחילה מביטה על עצמה כעל אפטרופסה ופטרונה של האומה, כעל זו, שנתמנתה מאת ההשגחה העליונה להשגיה בשבע עינים על שה פזורה, לשמור עליה שמירה מעולה מחמת המציקים, לפרוש עליה את כנפי חסדה הרב, לדאוג לצרכיה, החמריים כרוחניים, ולפקח אפילו על אירגון חייה הפנימיים. ובידוע שפיקוח הבא מתוך התנדבות מעמיד בהכרח את המפקח כמה וכמה דרגות מעל לגובה המפוקחים, מפתח בלבו הכרת שלימותו המוחלטת, ללא כתם ורבב, בחינת טליית שכולה תכלת, אינו גורס התערבות בעניניו, ועבודת חסיוע בעצמה, שבזכותה עלה לגדולה, נעשית לדבר שבשיגרה, למעין פרעון חוב שאין להמלט הימנו — היא נעשית לפילנטרופיה עם כל התכונות המיוחדות שלה: חוסר יחס נפשי, אינטימי, אל הדברים הנעשים בכספה, צימצום הראיה בתחומי השעה, ההיום, ללא יכולת וללא רצון להציץ לפנים מן הקלעים ולהקשיב ללחש המתרקם בנבכי המחר, הליכה אטית ומחושבה במשעולים דרוכים והעדר דמיון והעפלה הדרושים למפעלי יצירה נועזה ולדורות. באחת — היהדות האמריקאית, על כל המעמדים, הכתורה והמפלגות שבתוכה, הולכת ונעשית למכונה אדירה עם מגננון רחב ומסובך, הרואה את תכלית קיומה הלאומי בהמצאת סיוע, בצורה זו או אחרת, לאחים נענים ומדוכאים.

השיטה היהודית של ריכוז כל הכחות והכשרונות לשם הגשת תמיכה ארעית ל"אחים עלובים" והזנחת אירגונה הפנימי של היהדות האמריקאית והתעלמות פלילית מצרכי הרוח שלה — השיטה הזאת נחלה את נצחונה הגמור והמלא.

ולפתח נצחונה רובץ כשלונה עם כל הכרוך בו.

ג.

עם עליית היטלר על כסא הרודנות, שגררה אחריה חורבן היהדות הגרמנית, התחילו מתעררים ביהדות באמריקה אחד אחד יסודות האמונה והבטחון בהתמדת קיומה המבוסס בכל הבחינות. נודעו משהו בתוך עמקי נשמתה והתחילה רואה את עצמה משום מה כתלושה, נטולת און פנימי ומשוללת השפעה. ועם פרוץ המלחמה הנוכחית, כשהוטלה עליה מאת גורל היהדות העולמית האכזרי אחריות לאומית יוצאת מן הכלל, וזקוקה היא עכשיו יותר מאשר בכל שנות קיומה, לכחות נפשיים, לשאר רוח, מעוף הדמיון והארה

עליונה, חזיונית — דווקא עכשיו הגיעו לה ימים קשים ורעים בבחינה הרוחנית שלא היו אצלה דוגמתם. היא מזועזעת עד יסוד הוויתתה. נסתחפה שדה. היא נתרוקנה פתאום מתכנה העיקרי — אולי גם היחיד — הצדקה. הצדקה היא אָמנם מידה יפה, אבל אין בה שום בכדי למלא את הריקניות שבלב. לפנים ראתה בה הכל, את תכלית קיומה הלאומי, ועכשיו אינה רואה בו אלא כח מוסרי, חובה אחראית. לפנים מצאה סיפוקמה, מעין הרגעת המצפון היהודי בהקמת בתי כנסיות ו"מרכזים" נהדרים, בסידור נשפים וכירות למטרות ציבוריות, בקריאת כינוסי מיסדר ומפלגה שגרתיים, ולפעמים גם בביקור אספות ציוניות, והיום התחילו כל הדברים היפים האלה לשעממה ולהלאותה. פג טעמים הקודם. היא כמהה ונכספת עכשיו אחרי משהו אחר ושונה שלא בוטא עדיין במלוא הפה — משהו מרווה, מעודד ומרגיע את הרוח. ואין מי שיגיש לה את הנכסף, אם בצורה ברורה ומסוימת או בדמות חזון לבאות... הטפות הראביים המסולסלות היו לה לזרא. אין בהן כדי לחמם, להלהיב ולרומם את הנפש. אין בהן מאש קדושה של ההכרה העליונה, הנולדת מתוך חווית כאב, התלבטות הרוח וחתירת המחשבה לחוף תברי והגלוי, זו שביכלתה לשכנע ולורז לפעולות. רוב רובם של הראביים אין להם ולדברים המתמלטים מתוך פיהם ולא כלום. פשוט אינם מאמינים בהם. הם נואמים לא מתוך כורח פנים, אלא מתוך אונס חוץ, משום שלכך נתמנו וזה עיקר תפקידם. השפעת הראבי בבחינה רוחנית על אנשי קהלתו היא מצומצמת, וקלושה. איש לא שינה ולא ישנה את סדר חייו ומהלך דעותיו אף במשהו הודות לנאומו הראבי, המומטרים עליו תכופות בשצף עז ובסערת רוח. יותר משהראבי משפיע הוא מושפע, מסתגל אל נימוסי התקופים ומאבד לא לאט הרבה משובו, מרכושו הפנימי ואשו הולך וכבה. ראביים בעלי שאר רוח ותקיפים בדעתם, שאינם חתים לומר את אשר עם לבבם, הם חזיון נדיר ונער יספרם. הלא אין איש שיכחיש בעובדה המדאיבה הזאת: בכל ארצות התפוצה אין מספר גדול כל כך של "מנהיגים רוחניים" כמו אצל קיבוץ היהודים באמריקה — ואין קיבוץ יהודים, יותר או פחות עצום במספרו, בארצות הגולה שיהיה כל כך ריק ונבוב מערכים לאומיים ונטול חוסן עבר-רוחני ותועה במשעולים זרים כזה שבארצות הברית. הלא זכורים לנו עדיין הימים שרב גדול בעל אישיות תקיפה ושופעת אור תורה ודעת היקף הערצתו והשפעתו היה רכופות מתרחב ויוצא מתחומי עיירתו וקהילתו ומקיף את כל קיבוץ היהודים שבארץ מגוריו, ולפעמים גם מחוצה לה. לדבריו היו מיחלים וחרדים ומי שזכה לחזור עליהם ולהעלותם על שפתיו בסגנונם ממש הלא הרגיש אחד מששים שבהתקדשות הנפש והתעלות הרוח. כגון, אצל קיבוץ יהודים, ההולך ומתקרב אל המספר העצום של חמשת מיליון נפש (כן ירבו), לא נשמע שיזכירו את שמו של ראבי זה או אחר בקשר עם איזה מאמר או פתגם חד ושנון, שזוהר עליון, של תורה וחכמה יבהיק מתוכו. לא נשמע שיהודים יתלחשו ביניהם

על ראבי אחד שהוא קדוש וטהור, התלחשות שכזו, שהירגה שכיחה ורווחת בכמה וכמה עירות בפולין וברוסיה והיתה מחממת את הלב, מלהיבה את הדמיון ומעלת את ערך הרבנות גם בעיני אלה שלא נזדקקו לה ביותר — לא שמעה אותה עדין און אדם כאן. אלמלי היו ראביים כאלה היינו יודעים על מציאותם, היו מתלחשים עליהם כאן, במקום שלטונה של ה"שיטה" הידועה, יותר משהראבי רועה את צאן קדשיו, מנהיג ומדריך וסולל נתיבות כביכול לרוח קהילתו, הוא "פועל ציבורי", כרוז לכינוסי נשים ונשפים ומחולות, ולפיכך אין השפעתו ניכרת. הרבנות כמעט שבטלה וזו, הראביות, שתפסה ותוססת את מקומה חדלת אוגים רוחניים היא לעצב צורה, לטבוע חותם ולפחת רוח חיים בעצמות היבשות. אפילו לשם מלוי תפקיד של כוהנים במובן אחד העמי אינם מוכשרים. הלא רובם אינם אלא פרחי כהונה, אפרוחים, שזה רק נתפקעה עליהם ביצתם.

ודווקא עכשיו, יותר מאשר בכל השנים והזמנים, זקוקה היהדות האמריקאית קצית לגדולי רוח, לדברים מסורים ונאמנים — לאנשי חזון ומעש, וחזון יותר ממעש.

משום שהיהדות האמריקאית לא הוכנה ולא הוכשרה לקראת בואה של השעה הגדולה והחמורה הרת תמורות גורל האומה ושידוד מערכות חיה. ולפיכך גדולה המבוכה וקשה ההתלבטות ורב הוא בלבול הדעות בין שורות המנהיגות הרשמית של היהדות האמריקאית.

ד.

מי הם מנהיגי היהדות באמריקה? לא הראביים. אם דברים בעלי ערך לאומי-רוחני הולכים ונעשים פה, אם מורגשים סימני חיות לאומית-תרבותית, אז לא באשמת ה"כלי-קודש", אלא הודות לעמלם, וחזון לבם של ה"הדיוטים", ודווקא של אלה הנראים כ"ירוקים" ושהמנהיגים המושבעים ביחד עם הראביים מצליפים בהם תכופות מבטי זעם וביטול. אלה הם המכנסים אספורי פומביות, ולא לצרכי הפגנה ותעמולה בלבד, מתקהלים ומועזעים את הירוקה שעל פני ביצת החיים היהודיים שבכאן. הם השאור שבעיסה בלוסה זו ששמה יהדות אמריקאית. ואפילו דברים הנעשים לכאורה בידי העיקריים, התרקמותם, ראשית צמיחתם וגידולם, עולים במוחם ה"זריים". כשהללו כאן, כשרוחם מרחף על פני איזו תנועה, אז היא "מתנועעת", שופעת חיים ועוז, עם הסתלקותם של אלה, או במקרה שהשתרשו באדמת אמריקה השתרשות יסודית, אידיאולוגית כביכול, אז ניטלת נשמת התנועה והיא מתהפכת למכונה. הסתדרות הציוניים הכלליים התאמרקה ורכשה לה דרכי העבודה האמריקאיים — ושוב אין בינה ובין מוסד אחר לקיבוץ כספים ולא כלום. עמולת און ורצון היא להשפיע אף במשהו על מהלך חיי התרבות העבריים. לא יכול לפחת בה רוח של חיים

אפילו נשיאה הנוכחי, שהוא בעל שאר רוח והוגה דעות עבריות ושבבחינה ידועה משתייך הוא יותר לסוג „הזרים“ מאשר ל„עקריים“. בית הספר העברי, שנוסד בעמל רב על ידי ה„זרים“ ושהושקעו בו הרבה מרץ ומסירות ושהתפתחותו עוררה בלב הרבה תקוות יפות — עם כניסת ה„אמריקאים“ והשתלטותם בתוכו התחיל מתדלדל ומתרוקן מתכנו. קומץ של יהודים „זרים“ — מפלגת פועלי ציון-צעירי ציון — שמספר החברים הרשומים שלה מגיע לערך אלפים איש, מפתחת באמריקה, באדמת טרשים זו, לעבודה רחבה ומקיפה ומעבירה מדי שנה לארץ ישראל סכומים עצומים, הבאים מכיסם של פועלים, חנונים, זבנים, רוכלים ועוד — כולם „אנשים פעוטים“ ו„זרים“, שזכר המולדת הישנה לא נמחה עדיין מלבבם. ומפלגה קטנה זו מוציאה שני עיתונים, אחד באידית ואחד באנגלית, הערוכים בטוב טעם ודעת ושלֹא היו דוגמתם אצל ההסתדרות הציונית אפילו בשנות הזוהר שלה, כשקופתה היתה מלאה כסף תועפות, שנתפור כמוץ לפני הרוח. ויפה כחה של מפלגה זו להשפיע בהרבה בחינוך גם על מהלך עבודת אחותה הגדולה, ואלמלא היא, המשפיעה עליה בעקיפין ובמישרין, היתה מתערטלית גם משארית רוחה הדל המפפעע עוד בתוכה. והעתונות האידית, שעם כל המגרעות שבה הלא עשירה ומגוונה בתכנה ומאלפת היא לכל הדעות בזכות מי תתקיים כאן? והעתונים העבריים והספרים העבריים והאידיש והתיאטרון האידי ובתי הספר העבריים והאידיש לסוגיהם וגוניהם השונים והישיבות ועוד כמה וכמה מוסדות של ערך לאומי תורני תרבותי על ידי מי נוצרו ומיהו המקיים אותם? שום ה„זרים“, המהווים ביחד עם ה„אוהדים“ וה„תומכים“ והנגררים אחריהם פחות מעשרה אחוז מאוכלוסית היהודים באמריקה, ואלה הדברים, בית הספר, עתונות, ספרות ותיאטרון, הלא סימניו המובהקים הם של עם הם והם הקובעים את צורתו ומשויים לו דמורז ומיחדים אותו יחוד לאומי ותרבותי ורק בהם ועל ידם יכול הוא להמשיך את חוט הוויתו הצרכים הללו דווקא אינם נכנסים לתוך תכניותיה המרובות של המנהיגות הרשמית. השיטה הישנה, שנתקדשה כבר קדושת מסורת, אינה גורסת אותם והרבה „גדולים“, הרואים עצמם כפרנסים בישראל, מביטים עליהם בעין רעה ממש מתוך חשש שמא חלילה יחול על ידם לקוי קל בזוהר אמריקאותם של היהודים והתבדלותם הלאומית תובלט עוד יותר.

והוא הדין בנוגע למתן צדקה, המשמשת יסוד ראשי בתורתם הלאומית כביכול של ה„מנהיגים“ ושמרבים להתגאות בה והנזקפת כולה על חשבונם של גדולי ההון ושעל ידה מוצדקות גם כן השתלטותם על היהדות האמריקאית וזכורם לדבר בשמה ובשם כל היהודים שבארצות הפזיזר. גם כאן, מתוך הפרזה בשבח „צדקתם“ הגלויה והקולנית של אלה, הנעשית בעתים הקבועות לכך ומתוך תכסים צעקניים, מתעלמת מן העין „הצדקה“ החשאית והמתמידה של „היהודים הפעוטים“, ה„זרים“, התומכים באחיהם, שמעבר לים בכל שעה

ובכל יום ושבזכות התמיכה הזאת התקיימו בפולין ומרזקיימות עכשיו בהרבה ארצות אחרות עשרות אלפים משפחות יהודיות. במדינת פולין לא היתה אף עיירה אחת שחלק הגון מאוכלוסיה היהודים לא התפרנס, גידל אֶת בניו והשיא את בנותיו ותמך במוסדות העיירה בכספים שנתקבלו בקביעות מקרוביהם שבאמריקה. בתי ספר למאות הוקמו בפולין ונתכלכלו בנדבות הכוללים והמסדרים הוצירים שבכאן, שנוצרו לכתחילה לתכלית זו. מיסדר אצל „הזרים“ כל עיקר הוולדו וקיומו אינו בא אלא לשם מטרות נעלות, לשם קיבוץ כספים בין חבריו ולתמוך במוסדות העיירה שבאו משם. הרבה מן „הזרים“ לא רק שמעבירים את פרוטתם החשוכה האחרונה לקרוביהם שמעבר לים, אלא גם מרכיבים על גבם עול של חובות ובלבד שיוכלו לסייע להם במשהו. ואלמלי אפשר היה להשיג מספרים מדויקים בנוגע לסכומן של שרני הצדקות הללו, הגלויה והחשאית, אזי היה מתגלה שהאחרונה היא המכרעת. וגם ערכה ומשקלה הפנימיים, המוסריים, גדולים פי כמה מן הגלויה, שבאה בעיקר בשעת אסון ומצוקה בלתי שכיחים, קטסטרופליים, ויש בה גם משום מתן שכר למשתתפים בה: פרסום וכבוד. בעוד שבחשאית היא צנועה ושקטה, אינה מכריזה על עצמה ואינה דורשת אף תשלום של משהו וכולה נובעת מלב חם ומרגיש וכואב, הנכון לשאת בסבל את נענה ולעמוד לו בדחקו לא יום ולא חדש אלא שנים רצופות.

אין מכוונת הדברים האלה להמעיט את דמות הצדקה הגלויה ולקפח את שכרה. ראויים הם בלי תפונה היהודים הנדבנים, ביחוד אלה הנותנים ביד רחבה ופזרנית לכל אותם השבחים והתהילות המומטרים על ראשם. ברם, כשבאים הללו וכובשים בזכות מתן אחד או שנים את היהדות האמריקאית, מבלי להשתתף אף במשהו בביצורה הפנימי ובגילוף צורתה הרוחנית ואין לבם חרד לשמירת יעודי האומה וקניני רוחה בתוך קיבוץ היהודים הכי גדול שבעולם — כשבאים בעלי „השיטה“ ומדברים בשם היהדות האמריקאית ובשם כל היהודים ומכריזים על עצמם כעל נציגותה המזוכה היחידה של האומה העברית ורוצים שגורלה יחתך על פיהם, ועל פיהם בלבד, מן ההכרה הוא שנבוא ונאמר להם: עם כל הכבוד והיקר שלבנו רוחש לכם על מעשי הצדקה היפים שלכם מוכרחים אנו לצערנו הרב להודיעכם שלא יפינו את כוחם לדבר בשם היהדות באמריקה ואין לכם הזכות והרשות והתכונות הדרושות לכך מוטב שתסלקו את ידיכם מרצון מדברים וענינים, שחיי האומה וגורל עתידה תלויים בהם. דייכם שזכירתם לשמש את האומה בהונכם. גם זו זכות גדולה היא לכם...